

LOCKE: IDENTITAT PERSONAL

EL «CAS TIRRELL»: UN ASSASSINAT I UN PROBLEMA FILOSÒFIC

El 27 d'octubre de 1845 un jove de Boston anomenat Albert Tirrell (1824-1880), casat i pare de família, va assassinar mentre ella dormia una prostituta d'origen hispà, Maria Ann Bickford, de vint anys, de qui estava enamorat i amb qui havia conviscut públicament. Ho va fer, a més, amb una navalla de barber, va intentar cremar el bordell i es va oblidar el bastó al lloc del crim. Tirrell fou reconegut immediatament i va fugir del lloc del crim ensangonat, iniciant-se una persecució que durà mesos. Va arribar fins Nova Orleans, però finalment fou capturat en mig d'un escàndol impressionant, amb tota la premsa sensacionalista a sobre.

L'acusat però, se'n va sortir relativament bé: el jurat el declarà no-culpable de l'assassinat i tan sols el va condemnar a tres anys de presó (per adulteri). ¿Per què?. Doncs perquè es va acceptar una explicació inesperada per al seu cas. Tirrell va disposar d'un advocat defensor mític en la història judicial americana, Rufus Choate (1799-1856), que va al·legar una circumstància que el convertia immediatament en no imputable. Choate demostrà que Albert Tirrell era somnàmbul i, en conseqüència no se'l podia considerar de cap manera responsable dels seus actes. Efectivament Tirrell havia assassinat Maria Ann Bickford (hi havia testimonis oculars), però ho feu en estat catalèptic i només s'adonà de la seva acció quan pels crits de la prostituta es despertà en mig de l'escena del crim. Per això mateix va escapar desesperat, deixant abundoses proves i allargà la seva fugida convençut que ningú no el creuria.

La premsa de l'època es feu un ampli ressò del cas i el judici d'Albert Tirrell (1846) s'estudia en història del dret per ser un dels primers en què s'acceptà un eximent total basat en una consideració psicològica. ¿Eren el mateix subjecte l'assassí i el jove Tirrell? Efectivament: resultava indubtable que hi havia les empremtes de Tirrell al lloc del crim. Però, ¿Tirrell i l'assassí eren la mateixa persona? No, perquè un somnàmbul no té determinació, ni lliure albir. En conseqüència no es pot llevar la vida a l'acusat perquè ha matat sense saber que ho feia i, en conseqüència, executariem una persona innocent. L'advocat Choate havia portat al tribunal gairebé el cas del Dr. Jekyll i Mister Hyde.

Aquest judici ha donat molt joc en la literatura policiaca i fantàstica i està també en la base d'un film mític del cinema de tots els temps, "El cabinet del Dr. Caligari" de Robert Wiene (1920), en què el pervers doctor Caligari manipula el sonàmbul Cèsar per fer-ne un assassí. Però qui primer es plantejà aquesta qüestió fou el filòsof empirista John Locke al segle XVII que establí per primer cop que ser el mateix 'home' no vol dir ser la mateixa 'persona'.

IDENTITAT PERSONAL: QUÈ DIEM QUAN DIEM "JO"?

Locke va plantejar al seu ASSAIG SOBRE L'ENTENIMENT HUMÀ (II, XXVII) la qüestió de la identitat personal. Aquest és un tema metafísic (¿qui sóc jo?), però també té, com hem vist, conseqüències jurídiques i ètiques importants. Els drets i deures dels qual dispo suposen que sóc una persona i que, com a tal tinc un estatut diferents al d'un animal no-humà o al d'un objecte. Si sóc una «persona» no se'm pot posar, èticament, al nivell del tracte que rep un animal no-humà o un objecte perquè sóc estructuralment diferent.

Però: què significa tenir «identitat personal»? ¿què significa poder dir "jo"? Per a Descartes, el jo és una substància «l'essència o naturalesa de la qual és pensar».

En la tradició que prové d'Aristòtil el jo és substancial i Descartes l'identifica amb «jo penso», amb la consciència. Locke, però, es fa una pregunta complicada: ¿Què passaria si no hi ha consciència o si la idea de consciència no fos 'clara i distinta'?

«Suposem —diu Locke— que he perdut totalment la memòria de certes parts de la meva existència així com tota possibilitat de retrobar-la». Què passaria aleshores? Si m'he quedat sense memòria, llavors no puc saber que el jo de fa deu anys i el jo d'ara mateix són el mateix. Si pateixo somnambulisme el meu jo nocturn no és el meu jo diurn. Simplement no hi ha substància.

Locke no accepta l'existència d'idees innates: tot coneixement s'inicia en l'experiència sensible i, per tant, no hi ha res preexistent a l'experiència. L'ànima tampoc no existeix com a concepte innat. Segons l'empirisme no podria existir sense que la ment organitzi i doni sentit a l'experiència prèvia. Disposem d'una explicació més senzilla per a descriure la identitat personal que no necessita pressuposar l'existència de l'ànima: podem explicar la identitat personal en termes psicològics. La identitat personal no és una substància i no pertany ni a l'ànima ni al cos, sinó a la CONSCIÈNCIA.

La consciència és evident per si mateixa («És impossible que algú percebi—diu Locke— sense que percebi que percep») però alhora depèn de l'experiència. No puc accedir al "jo" sense accedir a les meves experiències per això mateix sempre és un afer privat: cadascú té la seva pròpia consciència en tant que cadascú té les seves pròpies experiències. Per a Locke són clares dues coses:

1.- La consciència és un producte de l'experiència.

2.- La consciència fa al subjecte.

Mentre la substància és estàtica (és el que resulta permanent o sub/està en les coses), la consciència és dinàmica: canvia per l'experiència.

La persona és un si mateix (*self*) que resta ella mateixa (*same*) malgrat els diversos canvis —en particular espaciotemporals— que puguin afectar-lo. Però aquesta continuïtat que caracteritza la persona depèn de la percepció que en té el subjecte. Segons Locke la identitat posseeix la seva base en la memòria. En el cas d' Albert Tirrell no hi havia memòria (els sonàmbuls no recorden el que han fet) i, per tant, no se'l podia condemnar en justícia.

En definitiva, la consciència té un paper fonamental en la construcció de la nostra subjectivitat perquè permet que el subjecte accedeixi a la seva identitat personal. Sense conformitat entre les nostres idees i la realitat no hi ha coneixement. I si no hi ha memòria tampoc no hi podrien haver idees, ni identitat personal. Però si heu d'explicar això a un tribunal més val que us busqueu un advocat que sàpiga tanta filosofia com el vell Rufus Choate. O que us poseu a estudiar els arguments de Locke ara mateix.